

Encyclopédie du Mouvement wallon, Charleroi, Institut Jules Destrée, 2000-2001, 3 dln., ill., € 245,42, ISBN 2-87035-017-1, 019-8 en 021-X.

In 1986-1987 werd door historici van de verschillende Franstalige universiteiten een Centre d'Histoire de la Wallonie et du Mouvement wallon opgericht, met zetel in het Institut Jules Destrée. Als eerste opdracht verwezenlijkte dit centrum, met een staf van acht onderzoekers gedurende een jaar, een gegevensbank over meer dan duizend militanten die hadden deelgenomen aan de Waalse congressen van 1955 en 1963. Het centrum besloot dan een encyclopedie van de Waalse beweging aan te vatten, en kon daarvoor gedurende een tiental jaren twee historici in dienst nemen. Verschillende jonge onderzoekers volgden elkaar op in die functie, maar één verzekerde de continuïteit gedurende bijna heel de periode en

stond in voor de algemene coördinatie: Paul Delforge, die waarnemend directeur is van het Centrum. Hij heeft ook veruit de meeste bijdragen geleverd, waaronder vele van de grotere overzichtsartikels.

Het is duidelijk dat hier een bijzonder, nuttig werkinstrument werd geleverd, dat niet mag verwaarloosd worden door de historici van de Vlaamse beweging, aangezien die in voortdurende wisselwerking stond met de Waalse beweging.

De encyclopedie betreft de **politieke** Waalse beweging, dus niet de stroming voor beoefening van de streektalen en de folklore, die wel één van de voedingsbodems vormde van de politieke beweging. Er werd vertrokken van de jaren 1880. Voorlopers werden niet opgenomen, zelfs niet Jules Bara (1815-1900), de liberale volksvertegenwoordiger voor Doornik, minister en later senator, die mijns inziens niet mag ontbreken in de volgende uitgaven van de encyclopedie, die gepland zijn.

Wat werd er behandeld? Vooral de militanten: alle leden van de Assemblée wallonne (1912-1947); de voorzitters, ondervoorzitters, secretarissen en schatbewaarders van alle wallingantische verenigingen; de initiatiefnemers, medewerkers en verantwoordelijken van de wallingantische periodieken. Daarnaast komen de verenigingen, bladen en partijen zelf aan bod. Ten slotte worden afzonderlijke overzichten gewijd aan een aantal thema's, zoals federalisme, demografie, taalwetgeving, amnestie, landbouw, spoorwegen... Eindpunt is het jaar 1980: personen en verenigingen die pas daarna actief werden, blijven onvermeld, van de oudere werd eventueel summier aangeduid wat ze na die datum nog hebben verricht.

Het zwaartepunt van de geboden documentatie ligt duidelijk op de periode sinds de Tweede Wereldoorlog, niet alleen omdat de Waalse beweging dan haar grootste ontplooiing kende, maar ligt ook in de ontstaansgeschiedenis van het project. Dat zal in lengte van jaren grote voordelen bieden voor de onderzoekers, maar het scheidt een gebrek aan kritische afstand. Door dat gebrek aan afstand kan bijvoorbeeld een doodgeboren initiatief, zoals een Parti radical in 1970, toch een uitgebreide behandeling krijgen. Misschien mede omdat het veelal gaat over personen die nog leven of wier kinderen nog leven, zijn de meeste teksten zodanig gesteld dat ze niet zouden misstaan als ze op een huldezitting of bij een begrafenis werden uitgesproken.

Zelfs met betrekking tot de militanten en verenigingen uit een vroegere periode valt veelal de onkritische behandeling op. Hun uitspraken en stellingen worden chronologisch weergegeven, de verslagboeken van congressen samengevat. Dat leidt tot een eindeloze herhaling van enkele basis-clichés van de beweging. Wie dit werk doorbladert, leest niet tientallen, maar honderden keren dat het ging om *“de verdediging van Wallonië tegen het Vlaams imperialisme”* of om de strijd tegen *“de flamingantische aanmatigheden”*. Daarbij staat niet vermeld dat dit imperialisme enkel bestond uit de aanmatiging dat de flaminganten in hun eigen streek hun taal wilden gebruiken in het onderwijs, het bestuur, het gerecht en het leger.

Even propagandistisch van strekking zijn naast talloze citaten uit oude teksten ook een aantal kersverse artikels in verband met de economie. Daarin wordt alle kwaad toegeschreven aan België, de Vlamingen, Brussel of de financiële groepen, terwijl de redding erin zou gelegen hebben dat Wallonië vroeger baas in eigen huis zou zijn geworden.

Het is duidelijk dat de *Encyclopédie* bedoeld is om bij te dragen tot de natievorming van het Waalse gewest (veel meer dan van de Franse gemeenschap). Daar is niets op tegen, indien dat op een wetenschappelijk verantwoorde manier gebeurt. Maar de wetenschappelijke geschiedschrijving van de Waalse beweging is pas twintig jaar oud. Ze is nog vooral aan materiaalverzameling toe en niet aan synthese. De redactie was zich daarvan bewust en heeft zich niet gewaagd aan een overzicht van de geschiedenis van de hele beweging. Ze heeft zich ook nog niet gewaagd aan demystificering, het stelselmatig bestrijden van de propagandamythen die elke beweging voortbrengt. Dat mogen we verwachten bij een volgende uitgave, zoals dat ook gegaan is met de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, die in haar eerste editie ook meer selectief en versluierend dan wetenschappelijk was.

Paul Delforge, die het leeuwenaandeel van de artikels signeerde, is over het algemeen minder strijdend dan vele andere auteurs en laat af en toe een kritisch geluid horen, zoals over de karikaturist Jacques Ochs "*enclin à un antiflamingantisme facile*". Maar zijn streven naar objectiviteit beperkt er zich toch dikwijls toe dat hij de propagandistische voorstellingen - ook degene die kant noch wal raken - tussen aanhalingstekens opneemt, als citaten. En een aantal keren neemt hij ze zelfs voor eigen rekening, lang niet alleen over de Boerenbond die voor de Waalse beweging één van de grote boosdoeners was: "*La Première Guerre mondiale a procuré des moyens financiers colossaux à l'association agricole flamande*" (bij *Agriculture*).

De *Encyclopédie du Mouvement wallon* is niet alleen belangrijk wegens de schat aan gegevens, die in meer dan zesduizend trefwoorden geordend zijn. Ze bevat ook een aantal dieper gravende bijdragen van de beproefde historici als Alain Collignon, Micheline Libon of Arnaud Pirotte. En gedegen overzichten, zoals van de Vlaams-Waalse dialoog door Paul Delforge (zie *Accord Schreurs-Couvreur*) of van de demografische ontwikkeling door Catherine Capron, Marc Debuissou en Thierry Eggerickx. Enkele artikels zijn zelfs bewust demystificerend geschreven, zoals een aantal artikels van Chantal Kesteloot, dat van Pierre Verjans over Voeren, dat van Jean-Pierre Delhay over het Waalse activisme in de Eerste Wereldoorlog, dat van Christian Laporte over *Walen buiten (1860-1960)*.

De wetenschappelijke, en dus demystificerende, geschiedenis van de hele Waalse beweging zal wel even lang op zich laten wachten als dat voor de Vlaamse beweging het geval is geweest. En wel om dezelfde redenen: enerzijds omdat de propagandamythen zozeer tot de identiteit van de beweging en van de gemeenschap zijn gaan behoren, en anderzijds omdat een wetenschappelijke behandeling dwingt om ook fouten uit het eigen verleden bloot te leggen. [LODE WILS]